

**ARAŞTIRMA
MAKALESİ**

**Aycan Kantoğlu¹
Nihal Yurteri Çetin²
Ayten Erdoğan³**

¹ İstanbul Işık
Üniversitesi, Klinik
Psikoloji
² Düzce Üniversitesi,
Çocuk ve Ergen
Psikiyatri
³ İstanbul Gelişim
Üniversitesi, Psikoloji
Bölümü, Çocuk ve Ergen
Psikiyatri

Yazışma Adresi:
Nihal Yurteri Çetin
Düzce Üniversitesi, Çocuk ve
Ergen Psikiyatri, Düzce,
Türkiye
Tel: +90 5453535765
Email: yurterinihal@gmail.com

Geliş Tarihi: 19.12.2017
Kabul Tarihi: 30.05.2018
DOI: 10.18521/ktd.368702

Konuralp Tıp Dergisi
e-ISSN1309-3878
konuralptipdergi@duzce.edu.tr
konuralptipdergisi@gmail.com
www.konuralptipdergi.duzce.edu.tr

Ergenlerde Toplumsal Cinsiyet Algılarının Sosyodemografik Özelliklere Göre Değerlendirilmesi

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı, yaşları 12 ile 17 arasında değişen bir grup ergenin toplumsal cinsiyet algılarının cinsiyet, yaş, anne babanın eğitim durumu, ekonomik durumu, çalışma durumu gibi bir takım sosyodemografik özellikler ile ilişkilerini analiz etmektir.

Gereç ve Yöntem: Toplamda 100 katılımcının sosyodemografik özelliklerini değerlendirmek adına araştırmacı tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış Sosyodemografik Veri Formu, cinsiyet algılarını ve toplumsal cinsiyet rollerini değerlendirmek adına ise “BEM cinsiyet rolü envanteri” ve “toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği” kullanılmıştır.

Bulgular: “Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği” alt boyutları (eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü, erkek cinsiyet rolü) ile yaş, cinsiyet, anne baba eğitim düzeyi, annenin çalışma durumu, ekonomik düzey değişkenleri ile anlamlı bir ilişki bulunmuştur. “BEM cinsiyet rolü envanteri” alt boyutları (feminenlik, maskülenlik, nötr) ile de yaş, cinsiyet, anne eğitim düzeyi, annenin çalışma durumu ve ekonomik düzey değişkenleri ile anlamlı ilişki bulunmuştur. Düşük eğitim düzeyi ve düşük ekonomik gelire sahip ailelerin çocuklarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha çok “geleneksel cinsiyet rolü” algısına sahip olduğu; annenin çalıştığı, eğitim düzeyi ve ekonomik geliri yüksek ailelerin çocuklarının ise daha çok “eşitlikçi cinsiyet rolü” algısına sahip olduğu saptanmıştır.

Sonuç: Ergenlerin yaşı, cinsiyeti ve ailelerinin ekonomik durumu ve eğitim düzeyi gibi sosyodemografik özellikleri ile toplumsal cinsiyet algıları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet Roller, Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısı, Ergenlik Dönemi

Evaluation of Gender Role Perceptions in Adolescents According to Sociodemographic Factors

ABSTRACT

Objective: The main focus of the study is to evaluate the relationship between the development of gender role perception during the adolescence and the social demographic backgrounds such as sex; age; educational level, financial situation and working status of the parents.

Methods: One hundred individuals aged between 12 and 17 were chosen as a study group. To analyze the sociodemographic backgrounds of the participants, a semi-structured questionnaire designed by the researcher was applied to all subjects. To describe the sexual role and gender role perceptions of each individual, two existing measures are used: “BEM sex role inventory” (BSRI) and “gender roles attitude scale” (GRAS).

Results: The subcategories of “gender roles attitude scale” (GRAS) (egalitarian gender roles, female gender roles, marriage gender roles, traditional gender roles and male gender roles) were significantly different according to different age and gender groups. Similar results were obtained for the subgroups of “BEM sex role inventory” (femininity, masculinity, and neutral) as well. Furthermore, the novel finding of this study was the significant relationship between the educational and financial situation of the parents and the gender role perception in their children. While children of the families with low education and low income were more prone to have traditional view; the children with highly educated parents, working mother and high income tended to have more egalitarian view.

Conclusion: Results of the present study clearly suggest that certain sociodemographic backgrounds of adolescents are significantly associated with certain aspects of their gender role perceptions.

Keywords: Sexual Roles, Gender Role Perception, Adolescence

GİRİŞ

Cinsiyet biyolojik anlamda erilik ve dişilik kavramını ifade eden bir kavramdır. Batılı kaynaklarda cinsiyet biyolojik anlamda 'sex'; sosyal veya kültürel anlamda 'gender' olarak tanımlanmaktadır (1). Cinsiyet kavramı esas olarak kadın ve erkek arasında kıyaslama veya karşılaştırma olmaksızın kullanılan bir terim iken zaman içerisinde toplumsal bir içerik kazanarak tarafsızlığını kaybetmiştir (2). Hemen her toplumda kadın ve erkeğe biyolojik farklılıklara bağlı olarak yüklenen ve yakıştırılan görevler bulunmaktadır. Bir diğer ifadeyle toplumlar kişileri cinsiyetlerine göre belirli kalıplara sokar ve beklendiği şekilde davranılmasını uygun görür. Bu yakıştırma ve uygun görme durumu, kadın ve erkeğin eşit olmayan bir düzlemde yer edinmesini kaçınılmaz kılar ve böylelikle toplumsal cinsiyet rolleri oluşmuş olur. 1972 yılında Ann Oakley'in sosyolojiye katmış olduğu toplumsal cinsiyet kavramı erkeklik ve kadınlık arasındaki toplumsal eşitsizliği esas alır ve bu oluşumun biyolojik etmenlerin yanı sıra kültür tarafından ortaya çıktığını savunur.

Günümüzde toplum içerisinde alışlagelmiş ve öğrenilmiş birçok kalıbın, kadınların aleyhinde bir toplumsal cinsiyet kavramı ortaya çıkardığını söylemek mümkündür (3). Toplulukçu (geleneksel) kültürlerin ön planda olduğu bazı toplumlarda cinsiyet rolleri daha keskin ifadelerle tanımlanır. Bireyci (geleneksel olmayan) kültürlerin ağırlıkta olduğu toplumlarda ise bu rollerden beklentiler daha esnek ve şartlara göre değişkenlik gösterebilir. Dolayısıyla geleneksel olan ve olmayan kültürler arasında cinsiyet rolleri ile ilgili değişkenler mevcuttur (4). Ataerkillik, erkek otoritesine dayanan geleneksel bir toplum düzenidir. Ataerkil toplumlar, erkeğin ekonomik güce sahip olduğu, aile içerisinde söz hakkı olduğu, soyun devamını sağlayan ve kadın karşısında yüceltiği, üstün görüldüğü sistemi savunur. Bu tip toplumlarda kadın ve erkek arasında güç eşitsizliği mevcuttur ve sistem, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları oluşumuna oldukça meyillidir (3).

Toplumsal cinsiyet kavramı kadın ve erkeklere yüklenen rolleri, sahip olunması gereken özellikleri ve davranışları kapsamaktadır (2). Örnek olarak erkeksilik bağımsızlık, girişkenlik, rekabetçilik ve üstünlük gibi özelliklerle simgelenirken kadınsılık ise daha ziyade yardımseverlik, merhamet, bakım verme ve duyarlı olma gibi özelliklerle tanımlanır (5). Bunun yanı sıra toplumsal cinsiyet kavramı, sahip olunması gereken sorumlulukları da ele alır. Bu sorumluluklar kişilerin iş, ev ve aile yaşantılarında belirgin farklılıklar göstermektedir. Başat olarak iş hayatına bakıldığında erkeğe daha fazla sorumluluk yüklenirken kadınlara daha düşük statüde, dar kapsamlı işler yüklendiği gözlenmektedir. Üstelik Yılmaz ve ark (2009), eşit seviyede çalışılan işlerde kadınların erkeklere oranla daha az ücret

almalarının oldukça sık rastlanan bir durum olduğunu savunmaktadır. Bununla birlikte kadınların iş seçimlerinde eşlerine/ hayatlarındaki erkeklere danışmaları, izin almaları toplumsal cinsiyet rollerinin getirdiği dayatmalardan bazılarıdır (6). Üstelik ev içerisinde dikiş dikme, yemek yapma gibi işler çoğunlukla kadınlar tarafından sürdürülmekte iken dışarıya bakıldığında terzilik ve aşçılık mesleğini yapan çoğunluğun erkekler olduğu görülür. Kadınlar evde bu tür işleri 'ev işi' olarak yaparken, erkekler ise dışarıda bunu meslek olarak icra edip bundan para kazanmaktadırlar. Bu durum kadınlar ve erkekler arasında ekonomik güç dengesizliğine örnek olabilecek niteliktedir (7). Toplumsal cinsiyette eşitlik (gender equity) cinsiyetler arası farklılıkların dengeli biçimde gözetilmesini öngörmektedir (8).

Ülkemizde toplumsal cinsiyet rolleri kadının daha edilgen olduğu, erkeğin ise yaptırım gücünün daha fazla olduğu, daha çok söz ve hak sahibi olduğu durumları içerir. Bu nedenle erkeklerin cinsiyet rollerine ve geleneklere daha bağlı olmalarının bu rollerin kendi lehine olmalarıyla bağlantılı olabileceği düşünülmektedir (6). Günümüzde kadınların mücadele ettiği, altından kalkmakta zorlandığı pek çok sorunun toplumsal cinsiyet kavramıyla yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Bu kavram yalnızca cinsiyet ayrımını değil, kadın ve erkek arasındaki eşitsiz güç dağılımını da savunmaktadır (3).

MATERYAL VE METOD

Katılımcılar ve verilerinin toplanması: Bu araştırmanın örneklemini Balıklı Rum Hastanesi Vakfı Poliklinikleri'nin çeşitli servislerine başvuruda bulunmuş olan bireylerden oluşturmaktadır. Toplamda 100 katılımcının yer aldığı bu çalışmada işleme kriterleri; Çalışmaya katılma kriterleri; 12-17 yaş arasında olma, İstanbul ilinde yaşıyor olma, Balıklı Rum Hastanesi Vakfı Poliklinikleri'ne başvuruda bulunmuş olma olarak belirlenmiştir. Çalışmadan dışlama kriterleri; kronik medikal rahatsızlığa sahip olma, DSM V ölçütlerine göre herhangi bir psikiyatrik tanı almış olma, psikotik bozukluğa sahip olma, zekâ geriliği veya diğer zihinsel engellere sahip olma ve okur-yazar olmama olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Sosyodemografik özellikler ve veri formu: Sosyodemografik özellikler ve veri formu, araştırmacı tarafından hazırlanmış olup formdan elde edilen demografik bilgilerin çalışmanın olası sonuçları üzerine etkilerini belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Formda araştırmaya katılan bireylerin sırasıyla yaşını, cinsiyetini, yaşamlarının büyük bir kısmını nerede geçirdiklerini, doğdukları yerleri, doğdukları yerde kaç sene yaşadıklarını, anne babalarının hayatta olup olmadığını, ailelerinin eğitim seviyelerini, kaç sene eğitim aldıklarını, gelir düzeylerini, ailelerinin

mesleklerini ve medeni hallerini sorgulayan maddeler yer almıştır.

Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği (TCRTÖ): Zeyneloğlu (2008) tarafından geliştirilen “toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği”, bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını ölçmek amacıyla kullanılan bir ölçektir. Ölçek, 38 madde ve beş alt boyut içermektedir. Alt boyutları, ‘eşitlikçi cinsiyet rolü’, ‘kadın cinsiyet rolü’, ‘evlilikte cinsiyet rolü’, ‘geleneksel cinsiyet rolü’ ve ‘erkek cinsiyet rolünden oluşmaktadır. 5’li likert tipindeki bu ölçekte, kişilerin toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına ilişkin tanımlara; ‘tamamen katılıyor’ ise 5 puan, ‘katılıyor’ ise 4 puan, ‘kararsız’ ise 3 puan, ‘katılmıyor’ ise 2 puan, ‘kesinlikle katılmıyor’ ise 1 puan verilecek şekilde puanlama yapılmıştır. Ölçek puanlanmasında ters maddeler dikkate alınmıştır. Bu puanlama sonucuna göre en yüksek puan ‘190’, en düşük puan ise ‘38’ olarak bulunmuştur. Katılımcıların yüksek puan alması, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha ‘eşitlikçi tutuma sahip’ olduklarını, düşük puan almaları ise toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha ‘geleneksel tutuma sahip’ olduklarını belirtmektedir. Ölçeğin ‘eşitlikçi cinsiyet rolü’, ‘kadın cinsiyet rolü’, ‘evlilikte cinsiyet rolü’ ve ‘geleneksel cinsiyet rolü’ alt boyutları sekiz, ‘erkek cinsiyet rolü’ alt boyutu ise altı maddeden oluşmaktadır.

Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği çalışmasının sonuçlarına göre, Cronbach alfa değeri .92 yüksek bulunmuştur(9).

Bem cinsiyet rolleri envanteri (BCRE): Bem (1974), kişilerin benimsemiş oldukları cinsiyet rollerini belirlemek amacıyla kendi ismiyle anılan cinsiyet rolü envanterini (Bem Sex-Role Inventory-BSRI) geliştirmiştir. “Bem cinsiyet rolü envanteri”, orijinal halinde 20’si maskülen ve 20’si feminen olarak kabul edilen toplam 40 kişilik özelliğini ve 20 sosyal kabuledilirlik (social desirability) özelliğini kapsamaktadır. Böylelikle, orijinal Bem Cinsiyet Rolü Envanteri, (1) Kadınlık (femininity), (2) Erkeklik (masculinity) ve (3) Sosyal Kabuledilirlik (social desirability) olmak üzere üç farklı ölçek içermektedir. Sosyal Kabuledilirlik ölçeği, cinsiyet açısından nötr bir ölçek olmakla beraber kadınlık ve erkeklik ölçekleri için nötr bir bağlam oluşturması için kullanılmaktadır. Envanter, kişinin kendi ile ilgili düşündüğü maskülen ve feminen özellikler arasındaki değişkenliğe göre kişileri maskülen, feminen veya androjen olarak tanımlamaktadır (10).

“Bem cinsiyet rolü envanteri”, 1987 yılında Kavuncu tarafından Türkçe’ye uyarlandıktan sonra geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında 100 denek kullanılmıştır. Denekler Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde okumakta olan, yaşları 17-32 arasında değişen 54 kız ve 46 erkekten oluşmaktadır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışması için ölçeklerin Kavuncu (1987) tarafından

Türkiye toplumuna uyarlanmış formu kullanılmıştır. Kadınlık Ölçeğinde, kadınlık özelliğini tanımlayan 20 sıfat, Erkeklik Ölçeğinde erkeklik özelliğini tanımlayan 20 sıfat, Sosyal Kabuledilirlik Ölçeğinde de nötr 20 sıfat bulunmaktadır (10).

Bem Cinsiyet Rolü Envanteri’nin Türkçe’ye uyarlanmış formunun geçerliğini saptamak amacıyla Kandiyoti’nin Cinsiyet Rollerini ile ilişkili Kalıp Yargı Ölçeği kullanılmıştır. Test-retest çalışmalarında güvenilirliği istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Sonuç olarak, Bem Cinsiyet Rolü Envanteri’nin Kadınlık ve Erkeklik Ölçeklerinin geçerli ve güvenilir olduğu kanıtlanmıştır (Dökmen, 1999). Envanterin 10 feminen, 10 maskülen ve 10 nötr özellik olmak üzere 30 maddeden oluşan kısa formu da geliştirilmiştir. Kısa formun psikometrik özelliklerinin daha güçlü olduğu ifade edilmektedir (11). Bu çalışmada envanterin kısa formu kullanılmıştır.

Veli Onay Formu: Veli Onay Formu, katılımcıların 18 yaş altı olması sebebiyle katılımcıların aileleri tarafından doldurulmuş olan izin belgesidir. Katılımcıların velileri veli onay formunu imzaladıktan sonra katılımcılardan verilen formların doldurulması istenmiştir.

Araştırma tasarısının ardından 12-17 yaş aralığındaki ergen katılımcılar ile yapılacak olan çalışma etik kurul onayı alınmıştır. Alınan etik kurul onayının ardından Balıklı Rum Hastanesi Vakfı Poliklinikleri’ne başvuruda bulunmuş ergenler ile veri toplama süreci başlamıştır. Veri toplama sürecinde katılımcıların araştırma örnekleme dahil edilebilmeleri için 12-17 yaş aralığında bulunmaları esas alınmıştır. Araştırma katılımcılarının 12-17 yaş aralığında olmaları nedeniyle öncelikli olarak katılımcıların velilerinden “Veli Bilgilendirme ve Onay Formu” ile araştırmaya katılmalarına onay verildiğine dair izin alınmıştır. Ardından aileleri tarafından araştırmaya katılmaları onaylanan katılımcıların “Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu” ile kendilerinden izin alınmıştır. Formlar araştırmacı tarafından katılımcılara teker teker elden verilmiş olup ilk olarak “Sosyodemografik Özellikler ve Veri Formu”nu doldurmaları beklenmiştir. Sosyodemografik Özellikler ve Veri Formu’nu dolduran katılımcılardan sonrasında “Bem cinsiyet rolleri envanteri” ve ikinci olarak “toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği”ni doldurmaları beklenmiştir. Formlar ve ölçekler araştırmacı denetiminde doldurulmuştur.

Verilen her form başına numara bölümü koyulmuş, katılımcı tarafından doldurulacak formlara aynı numara koyularak katılımcı bilgilerinin gizli tutulması hedeflenmiştir. Ölçme araçlarının yanıtlanması yaklaşık 10-15 dakika sürmüştür. Veri toplama sürecinin ardından toplamda 107 katılımcıya ulaşılmış ve içlerindeki 7 kişi, verilen formları düzenli doldurmamaları sebebi ile örnekleme dahil edilmemişlerdir. Elde edilen

verilerin değerlendirilmesi amacıyla istatistiksel analiz sürecine başlanmıştır.

Veri Analizi: Araştırma örneklemine toplam 100 kişi dahil edilmiş ve katılımcılardan elde edilen veriler “SPSS 22.0 İstatistiksel Veri Analiz Programı” kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin çalışma içerisinde kullanılan ölçeklerden aldıkları puanların sosyodemografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğinin saptanması amacıyla Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ya da Bağımsız iki grup t-testi uygulanmıştır. Karşılaştırılan grup sayısının iki olduğu durumlarda bağımsız iki grup t-testi; ikiden fazla olduğu durumlarda ise varyans analizi yöntemi kullanılmıştır. Varyans analizi doğrultusunda gruplar arasında farklılık saptandığında, farklı grupların saptanması amacıyla Tukey çoklu karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır.

BULGULAR

Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri: Çalışma kapsamındaki toplam 100 bireyin %58’i (58 kişi) kadın ve %42’si (42 kişi) erkektir. Bireylerin yaşlarına göre dağılımları incelendiğinde %12’si (12 kişi) 12 yaşında, %35’i (35 kişi) 13 yaşında, %29’u (29 kişi) 14 yaşında, %6’sı (6 kişi) 15 yaşında, %5’i (5 kişi) 16 yaşında ve %13’ü (13 kişi) 17 yaşındadır.

Çalışma kapsamındaki bireylerin doğum yerlerine göre dağılımları incelendiğinde %92’sinin İstanbul, geriye kalan %8’inin İstanbul dışı doğumlu olduğu tespit edilmiştir. Bireylerin %4’ünün yaşamının büyük bölümünü köy-kasabada geçirdiği, %96’sının ise büyükşehirde geçirdiği tespit edilmiştir.

Çalışma kapsamındaki bireylerin %99’unun (99 kişi) annesinin hayatta olduğu, sadece 1 kişinin annesini 6-12 yaş arasıdayken kaybettiği tespit edilmiştir. Bireylerin %98’inin (98 kişi) babasının hayatta olduğu, 2 kişinin babasının hayatta olmadığı belirlenmiştir. Bireylerin 1’inin 0-6 yaş, diğerinin 6-12 yaş arasıdayken babasını kaybettiği belirlenmiştir.

Çalışma kapsamındaki bireylerin annelerinin %33’ünün ilköğretim, %32’sinin lise ve %35’inin üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. Annelerin ortalama 12,13 yıl öğrenim gördüğü tespit edilmiştir. Benzer şekilde bireylerin babalarının %4’ünün okumamış, %26’sının ilköğretim, %30’unun lise ve %40’ının üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. Babaların ortalama 12,41 yıl öğrenim gördüğü belirlenmiştir.

Çalışma kapsamındaki bireylerin %7’sinin düşük, %68’inin orta ve %25’inin yüksek ekonomik gelir seviyesine sahip olduğu görülmektedir. Bireylerin %61’i çalışıyor, %23’ü çalışmıyor ve %15’i önceden çalışıyordu yanıtını vermiştir. Benzer şekilde bireylere “Babanız

Çalışıyor mu?” sorusu sorulmuş, alınan yanıtlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Bireylerin %89’u çalışıyor, %3’ü çalışmıyor ve %6’sı önceden çalışıyordu yanıtını vermiştir.

Çalışmaya katılan bireylerin %75’inin anne babalarının birlikte yaşadıkları, %24’ünün boşanmış ve %1’inin ayrı yaşadıkları tespit edilmiştir. Annesi babası ayrı yaşayan bireylerin %24’ünün annesiyle, %2’sinin babasıyla yaşadığı belirlenmiştir. %2’si diğer yanıtını vermiştir.

Bireylerin “toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği” maddelerinden aldıkları puanlara ait tanıttıcı istatistikler Tablo 1’e yansıtılmıştır.

Bireylerin “BEM cinsiyet rolleri envanteri” maddelerinden aldıkları puanlara ait tanıttıcı istatistikler Tablo 2’ye yansıtılmıştır.

Ergenlerin Yaşı ile TCRTÖ ve BCRE Alt Boyut Alanları İlişkisi: Yaş temel değişkenine göre yapılan ANOVA testi sonucunda (Tablo 3), “toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği” (TCRTÖ) alt boyutlarının tümünde yaşa bağlı olarak belirgin bir şekilde artış olduğu gözlenmiştir (tüm kategoriler için $p < 0.05$). Sadece 15 yaşındaki katılımcıların bu eğilimi göstermiyor (puanlar diğer yaş gruplarına göre her alt boyutta beklenilenden düşük) olma sebebinin katılımcı sayısının nicel olarak az olması ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Genel olarak yaşın artması ile daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerinin benimsendiği sonucuna varılmaktadır.

Çalışmaya katılan bireylerin BCRE alt boyutlarından aldıkları puanların yaşlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığının saptanması amacıyla tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır (Tablo 4). Yapılan ANOVA testi sonucunda feminenlik alt boyutundan alınan puanların yaşlarına göre farklılaştığı ($p = 0.004$), diğer alt boyutlardan alınan puanlar üzerinde ise bir farklılığa sebep olmadığı belirlenmiştir.

Ergenlerin Cinsiyeti ile TCRTÖ ve BCRE Alt Boyut Karşılaştırmaları: Cinsiyet temel değişkeni açısından t-test analizi yapıldığında (Tablo 5), TCRTÖ alt boyutlarının tümünde kadın katılımcıların erkekler katılımcılardan daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır ($p = 0.001$). Buna göre tüm alt boyutlar için kadınların erkeklerden daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerini benimsediği sonucuna varılmaktadır.

Çalışma kapsamındaki bireylerin BEM cinsiyet rolleri ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanların cinsiyete göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için “Bağımsız T-testi” uygulanmıştır (Tablo 6). Yapılan t-testi sonucunda nötr maddelerin bulunduğu alt boyuttan alınan puanların cinsiyete göre farklılık gösterdiği ($p = 0.028$), diğer alt boyutlardan alınan puanlar üzerinde bir farklılaşmaya sebep olmadığı görülmüştür.

Tablo 1. Katılımcıların TCRTÖ'ye Verdiği Yanıtların Dağılımı

TCRTÖ	Ort.	Stan. Sapma	Min.	Mak.
1. Kızlar ekonomik bağımsızlıklarını kazandıklarında ailelerinden ayrı yaşayabilmelidir	3.75	1.31	1.00	5.00
2. Erkeğin evde her dediği yapılmalıdır	1.59	.83	1.00	4.00
3. Kadınların ve erkeklerin yapacağı meslekler ayrı olmalıdır	2.07	1.24	1.00	5.00
4. Evlilikte çocuk sahibi olma kararını eşler birlikte vermelidir	4.49	.90	1.00	5.00
5. Bir genç kızın evleneceği kişiyi seçmesinde son kararı babası vermelidir	2.06	1.16	1.00	5.00
6. Kadının erkek çocuk doğurması onun kıymetini arttırır	1.80	1.28	1.00	5.00
7. Kadının doğurganlık özelliği nedeniyle iş başvurularında erkekler tercih edilmelidir	1.58	1.04	1.00	5.00
8. Ailede ev işleri eşler arasında eşit paylaşılmalıdır	4.22	1.21	1.00	5.00
9. Kadının yaşamıyla ilgili kararı kocası vermelidir	1.64	1.06	1.00	5.00
10. Kadınlar kocalarıyla anlaşamadıkları konularda tartışmak yerine susmayı tercih etmelidir	1.76	1.08	1.00	5.00
11. Bir genç kız evlenene kadar babasının sözünü dinlemelidir	2.65	1.27	1.00	5.00
12. Ailenin maddi imkanlarından kız ve erkek çocuklar eşit faydalanmalıdır	4.36	1.10	1.00	5.00
13. Çalışma yaşamında kadınlara ve erkekler eşit maaş ödenmelidir	4.09	1.33	1.00	5.00
14. Bir erkeğin karısına ihanet etmesi normal karşılanmalıdır	1.35	.94	1.00	5.00
15. Bir kadın çocuk sahibi olamıyorsa erkek bir daha evlenmelidir	1.61	1.16	1.00	5.00
16. Kadının temel görevi anneliktir	2.87	1.64	1.00	5.00
17. Evin reisi erkektir	2.45	1.59	1.00	5.00
18. Dul kadınlar da dul erkekler gibi yalnız başına yaşayabilmelidir	3.81	1.31	1.00	5.00
19. Bir genç kızın flört etmesine aileler izin vermelidir	3.70	1.19	1.00	5.00
20. Ailede kararları eşler birlikte almalıdır	4.49	1.01	1.00	5.00
21. Bir kadın akşamları tek başına sokağa çıkabilmelidir	3.85	1.39	1.00	5.00
22. Eşler boşandığında mallar eşit paylaşılmalıdır	4.21	1.18	1.00	5.00
23. Kız bebeklere pembe, erkek bebeklere mavi kıyafetler giydirilmelidir	2.01	1.18	1.00	5.00
24. Erkeğin en önemli görevi evini geçindirmektir	3.17	1.44	1.00	5.00
25. Erkeğin maddi gücü yeterliyse kadın çalışmamalıdır	2.42	1.38	1.00	5.00
26. Evlilikte kadın istemediği zaman zorlama yapılmamalıdır	4.40	1.06	1.00	5.00
27. Mesleki gelişim olanaklarından kadın ve erkekler eşit olarak yararlanmalıdır	4.32	1.12	1.00	5.00
28. Evlilikte erkeğin öğrenim düzeyi kadından yüksek olmalıdır	1.96	1.36	1.00	5.00
29. Bir kadın cinselliği evlendikten sonra yaşmalıdır	3.03	1.20	1.00	5.00
30. Ailede erkek çocuğun öğrenim görmesine öncelik tanınmalıdır	1.58	1.01	1.00	5.00
31. Erkeğin evleneceği kadın bakire olmalıdır	2.65	1.30	1.00	5.00
32. Alışveriş yapma, fatura ödeme gibi ev dışı işlerle erkek ilgilenmelidir	2.55	1.30	1.00	5.00
33. Erkekler statüsü yüksek olan işlerde çalışmalıdır	2.27	1.06	1.00	5.00
34. Ailede kazancın nasıl kullanılacağına erkek karar vermelidir	1.76	1.05	1.00	5.00
35. Bir erkek gerektiğinde karısını dövmelidir	1.37	.90	1.00	5.00
36. Evlilikte gebelikten korunmak sadece kadının sorumluluğudur	2.23	1.12	1.00	5.00
37. Bir kadın hastaneye gittiğinde kadın doktora muayene olmalıdır	2.28	1.39	1.00	5.00
38. Evlilikte erkeğin yaşı kadından büyük olmalıdır	2.25	1.34	1.00	5.00

Anne ve Babaların Öğrenim Düzeyi ile TCRTÖ ve BCRE Alt boyut Alanları İlişkisi: Araştırmadaki anne baba öğrenim düzeyi temel değişkeni açısından ANOVA testi yapıldığında, TCRTÖ alt değişkenlerinin tümünde anlamlı ilişki bulunmuştur. Buna göre hem annenin hem babanın eğitim düzeyinin artmasıyla beraber bireylerin eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri tutumuna daha da yaklaştıkları sonucuna varılmıştır. Anne ve baba eğitim durumu puanlarına ayrı ayrı bakıldığında, eğitim almamış babalar ile üniversite eğitimi almış babalar arasındaki puan farkı oldukça yüksek

çıkmiştir. Ayrıca, anne ve babaların eğitim yılları ile alt boyutlardan alınan puanlar arasında ilişki olup olmadığının değerlendirilmesi için hesaplanan Pearson's Korelasyon Katsayıları her bir alt kategoride sırasıyla anneler için $r=0.430$, $r=0.608$, $r=0.440$, $r=0.508$ ve $r=0.420$; babalar için $r=0.535$, $r=0.625$, $r=0.617$, $r=0.558$ ve $r=0.542$ olarak hesaplanmıştır. Yapılan hipotez kontrolü sonucunda anne ve babaların eğitim yılları ile alt boyutlardan aldıkları puanlar arasında pozitif yönlü (r değerleri yukarıda belirtilmiştir) ve istatistik olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Tablo 2. Katılımcıların BCRE'ye Verdiği Yanıtların Dağılımı

BCRE	Ort.	Stan. Sapma	Min.	Mak.
1. Düşünce ve inançlarını savunan	6.28	1.02	1.00	7.00
2. Duygusal	5.41	1.41	1.00	7.00
3. Vicdan sahibi/ bilinçli	6.09	1.19	1.00	7.00
4. Bağımsız/ dilediğini yapan	4.93	1.56	1.00	7.00
5. Sempatik	5.31	1.24	2.00	7.00
6. Ne yapacağı belli olmayan/ başına buyruk	3.23	1.93	1.00	7.00
7. İddialı/tuttuğunu koparan	4.90	1.51	1.00	7.00
8. Diğer insanların duygularını önemseyen	5.85	1.61	1.00	7.00
9. Güvenilir/ itimat edilir	6.25	1.21	3.00	7.00
10. Sağlam karakterli/ güçlü kişilikli	5.85	1.17	3.00	7.00
11. Anlayışlı	6.13	1.19	1.00	7.00
12. Kıskanç	4.26	1.91	1.00	7.00
13. İşe yarar ve becerikli	5.45	1.37	1.00	7.00
14. Şefkatli/ merhametli	5.82	1.40	2.00	7.00
15. İçten/ samimi	5.99	1.34	1.00	7.00
16. Lider/ liderlik özelliklerine sahip	4.86	1.61	1.00	7.00
17. Duygularına hakim olabilen/ teskin edici	5.17	1.63	1.00	7.00
18. Sır saklayan/ tutabilen/ ketum	6.36	1.00	3.00	7.00
19. Risk alabilen/ risk almayı seven	5.23	1.50	1.00	7.00
20. Sıcakkanlı	5.95	1.19	2.00	7.00
21. Uyumlu	5.87	1.10	3.00	7.00
22. Baskın/üstün/hakim	4.54	1.64	1.00	7.00
23. Sevecen/ sevgi dolu	5.65	1.37	3.00	7.00
24. Kendini beğenmiş/ kibirli	2.09	1.42	1.00	7.00
25. Muhalif/ muhalefet eden	3.98	1.87	1.00	7.00
26. Çocukları seven	5.74	1.73	1.00	7.00
27. Kaba/ patavatsız/ nezaketsiz	1.86	1.37	1.00	7.00
28. Saldırgan	2.20	1.79	1.00	7.00
29. Kibar/ nazik	5.63	1.36	1.00	7.00
30. Toplumsal kurallara uyan/ geleneklerine bağlı	5.17	1.74	1.00	7.00

Çalışma kapsamındaki bireylerin BCRE alt boyutlarından aldıkları puanların anne ve babaların eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığının saptanması amacıyla tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Yapılan ANOVA testi sonucunda tüm alt boyutlarda $p>0.05$ olduğundan alınan puanların annelerin ve babaların eğitim durumlarına göre herhangi bir farklılık göstermediği görülmüştür.

Ebeveynlerin Çalışma Durumu ile TCRTÖ ve BCRE Alt boyut Alanları İlişkisi: Annelerin çalışma durumu temel değişkeni açısından uygulanan ANOVA testi sonucunda, annelerin çalışma durumunun sadece TCRTÖ alt değişkeni olan kadın cinsiyet rolü boyutunda etkisinin olduğu görülmüş, diğer alt değişkenler ile arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Buna göre annesi önceden çalışmış veya halen çalışmakta olan katılımcıların daha fazla eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Babaların çalışma durumu temel değişkeni açısından değerlendirme yapıldığında, katılımcılardan büyük kısmının babalarının çalışıyor olması sebebi ile herhangi bir sonuca ulaşamamıştır.

BCRE alt boyutlarından alınan puanların annenin çalışma durumuna göre değişip değişmediğini analiz etmek için ANOVA uygulanmıştır. Yalnızca nötr maddeler değişkeni ile annenin çalışma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş ($p=0.007$), annenin çalışıyor olması diğer alt boyutlarda herhangi bir farklılığa sebep olmamıştır.

Katılımcıların Ekonomik Düzeyleri ile TCRTÖ ve BCRE Alt boyut Alanları İlişkisi: Ekonomik durum temel değişkeni için yapılan ANOVA analizi sonucunda, TCRTÖ alt boyutlarının tümünde anlamlı ilişki bulunmuştur. Buna göre ekonomik düzeyin yükselmesi ile katılımcıların daha fazla eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine sahip oldukları sonucuna varılmıştır.

Çalışma içerisindeki katılımcıların BCRE alt boyutlarından aldıkları puanların ekonomik durumlarına göre farklılaşp farklılaşmadığının saptanması amacıyla tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. BCRE alt boyutlarından yalnızca maskülenlik alt boyutu puanlarının ekonomik duruma bağlantılı olarak arttığı gözlemlenmiştir ($p=0.002$).

Tablo 3. Katılımcıların Yaşa Göre TCRTÖ Alt Boyutlarının Değerleri

Eşitlikçi								
Yaş	N	Ort.	Varyasyon Kaynakları	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	P
12	12	27.92	Gruplar Arası	938.714	5	187.743		
13	35	33.37	Grup içi	4184.276	94	44.514		
14	29	34.07	Genel	5122.990	99		4.218	0.002
15	6	33.83						
16	5	39.20						
17	13	39.15						
Kadın								
Yaş	N	Ort.	Varyasyon Kaynakları	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	P
12	12	25.72	Gruplar Arası	1226.972	5	245.394		
13	35	28.57	Grup içi	4207.218	94	44.758		
14	29	26.62	Genel	5434.190	99		5.483	0.000
15	6	22.33						
16	5	33.20						
17	13	35.69						
Evlilik								
Yaş	N	Ort.	Varyasyon Kaynakları	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	P
12	12	30.58	Gruplar Arası	381.576	5	76.315		
13	35	33.94	Grup içi	3024.784	94	32.179		
14	29	34.79	Genel	3406.360	99		2.372	0.045
15	6	33.50						
16	5	36.80						
17	13	37.92						
Geleneksel								
Yaş	N	Ort.	Varyasyon Kaynakları	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	P
12	12	26.25	Gruplar Arası	1262.324	5	252.465		
13	35	28.57	Grup içi	4044.676	94	43.028		
14	29	27.34	Genel	5307.000	99		5.867	0.000
15	6	24.67						
16	5	35.40						
17	13	36.69						
Erkek								
Yaş	N	Ort.	Varyasyon Kaynakları	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	P
12	12	22.92	Gruplar Arası	353.864	5	70.773		
13	35	25.00	Grup içi	2447.526	94	26.038		
14	29	23.31	Genel	2801.390	99		2.718	0.024
15	6	23.83						
16	5	28.80						
17	13	28.31						

Tablo 4. Katılımcıların Yaşa Göre BCRE Değerleri

Maskülen								
Yaş	N	Ort.	Varyasyon Kaynakları	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	P
12	12	47.25	Gruplar Arası	620.275	5	124.055		
13	35	48.11	Grup içi	6150.885	94	65.435		
14	29	46.10	Genel	6771.160	99		1.896	0.102
15	6	46.17						
16	5	51.80						
17	13	53.69						
Feminen								
Yaş	N	Ort.	Varyasyon Kaynakları	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	P
12	12	56.42	Gruplar Arası	1015.976	5	203.195		
13	35	60.34	Grup içi	5034.464	94	53.558		
14	29	56.21	Genel	6050.440	99		3.794	0.004
15	6	52.67						
16	5	51.80						
17	13	51.69						
Nötr								
Yaş	N	Ort.	Varyasyon Kaynakları	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	P
12	12	47.00	Gruplar Arası	70.832	5	14.166		
13	35	47.94	Grup içi	2703.278	94	28.758		
14	29	47.34	Genel	2774.110	99		0.493	0.781
15	6	46.33						
16	5	44.60						
17	13	46.23						

Tablo 5. Cinsiyete Göre TCRTÖ Alt Boyutlarının Değerleri

Eşitlikçi					
Cinsiyet	N	Ortalama	T	Sd	P
Kadın	58	35.9483			
Erkek	42	31.2857	3.361	98	0.001
Kadın					
Cinsiyet	N	Ortalama	T	Sd	P
Kadın	58	29.8621			
Erkek	42	26.4048	2.355	98	0.020
Evlilik					
Cinsiyet	N	Ortalama	T	Sd	P
Kadın	58	36.1379			
Erkek	42	32.0476	3.650	98	0.000
Geleneksel					
Cinsiyet	N	Ortalama	T	Sd	P
Kadın	58	30.8103			
Erkek	42	26.7381	2.842	98	0.005
Erkek					
Cinsiyet	N	Ortalama	T	Sd	P
Kadın	58	26.2586			
Erkek	42	22.8095	3.363	98	0.001

TARTIŞMA

Bugün ergenlik dönemi içinde bulunan bireylerin, geleceğin sözcüleri ve topluma yön veren yetişkinleri olacağı düşüncesiyle, bu çalışma özellikle genç yaştaki bireylerle (12 ile 17 yaş arası) yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmaya

katılan her bireyin sosyodemografik özellikleri ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları incelenmiştir. Sonuçlar doğrultusunda katılımcıların sosyodemografik özellikleri ile toplumsal cinsiyet rolleri algıları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir.

Araştırmanın temel değişkenleri olan toplumsal cinsiyet rolü tutumları, sosyodemografik özelliklere göre incelenmiş; yaş, cinsiyet, anne baba eğitim düzeyi, aile ekonomik durumu ve annenin çalışma durumu değişkenleri ile anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu sonuçlar Türkiye’de üniversite öğrencileri ve daha ileri yaş katılımcılarla yapılan çalışmaların sonuçlarıyla paralel sonuçlar göstermektedir (12,13,14).

Bu çalışmada ergenlik dönemindeki kız ve erkek öğrenciler arasında toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına ilişkin anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Erkeklerin kızlara oranla cinsiyet rollerini geleneksel algılamaya düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuç, Seçgin ve arkadaşlarının (2011), Vefikuluçay ve arkadaşlarının (2007), Pınar ve arkadaşlarının (2008), Yılmaz ve arkadaşlarının (2009) yapmış olduğu araştırma bulgularıyla benzerlik göstermektedir (6,15,16,17). Söz konusu cinsiyet farklılığının, geçmişten günümüze kadın ve erkeğin

eşitsiz şekilde konumlandırılmasından ve erkeğin kadından üstün görülme durumundan kaynaklanmış olduğu düşünülmektedir (2).

Yapılan bu çalışmada katılımcıların annelerinin çalışıyor olması ile eşitlikçi cinsiyet rolü algısının paralellik gösterdiği ortaya çıkmıştır. Literatürde lise ve üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerini belirlemek amacıyla yapılmış birçok çalışmada, anneleri çalışmakta olan katılımcıların daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine sahip oldukları ifade eden çalışmalar görülmektedir (2,18,19). Gümüsoğlu'nun (2004) ilköğretim öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada ise negatif yönde bir sonuç gözükmemektedir. Anneleri çalışan katılımcılar, anneleri evde ev işi ve yemek yapma görevlerini yaparken, aynı esnada babanın gazete okuma, televizyon seyretme gibi davranışlar sergilemesinin normal olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir (20).

Bu çalışmada babaların çalışma durumu temel değişkeni açısından değerlendirme yapıldığında, katılımcılardan büyük kısmının babalarının çalışıyor olması sebebi ile herhangi bir sonuca ulaşamamıştır. Literatür incelendiğinde, çalışmalarda babaların çalışma durumu değişkeni üzerinde durulmadığı görülmektedir. Bu nedenle araştırma dahilindeki bu değişkenle ilgili herhangi bir veri mevcut değildir.

Yapılan çalışmada katılımcıların toplumsal cinsiyet rolleri ile aile ekonomik düzeyleri arasında beklenen şekilde anlamlı ilişki bulunmuştur. Ekonomik durumunu yüksek şekilde ifade eden katılımcıların daha eşitlikçi cinsiyet rolü tutumlarına sahip olduğu görülmüştür. Araştırma örnekleminde, ekonomik durumu yüksek ailelerde annelerin çoğunlukla meslek sahibi olduğu görülmüştür. Bu bağlamda yukarıda bahsedildiği gibi annesi çalışan katılımcılar ile ekonomik düzeyi yüksek katılımcıların toplumsal cinsiyet rolü algıları paralellik göstermektedir. Literatüre bakıldığında ergenlik dönemindeki bireylerin ekonomik düzeyleri ile toplumsal cinsiyet rolleri arasında herhangi bir ilişki göze çarpmamaktadır. Kaymak (2011), kadınların meslek dünyasına katılımlarının azlığı, eğitimde geri planda kalmaları, iş piyasasında düşük ücret ve güvencesiz çalışma şartları ile yoksulluğun kadınlaştığını ifade etmektedir. Bu durum Türkiye gibi gelişmekte olan kadın yoksulluğunun ön planda olduğu erkek egemen toplumlarda geleneksel cinsiyet rolü tutumunun artmasına zemin hazırlamaktadır (21). Sosyoekonomik ve kültürel statüsü düşük katılımcılarla yapılan çalışmalarda daha geleneksel kalıpların öne çıktığı birçok çalışmada ifade edilmiştir (2, 22, 23, 24).

Çalışmada, anne eğitim düzeyi ile eşitlikçi cinsiyet rolü tutumunun doğru orantılı olduğu sonucuna varılmıştır. Bu çalışma ile tutarlı sonuçlar gösteren çalışmalar mevcuttur (2, 18, 19, 25). Bununla beraber çalışmada, baba eğitim düzeyi ile eşitlikçi cinsiyet rolü tutumu da paralellik

göstermektedir. Literatürde iki değişkenin paralellik göstermediği çalışmalar olmakla birlikte (18, 19), bu çalışma ile aynı verilere ulaşan araştırmalar da bulunmaktadır (2, 25).

Bu çalışmanın başında yaşamlarının büyük bölümünü köy/kasabada geçiren katılımcılar ile ve büyükşehirde geçirenler arasında anlamlı bir fark beklenmiştir. Köy/kasabada yaşamını sürdürmekte olan kişilerin cinsiyet rollerine ilişkin daha geleneksel bakış açılarının olduğu düşünülmektedir. Ancak katılımcıların büyük bir çoğunluğunun büyükşehirde yaşamış olmaları sebebi ile bu hipotez test edilememiştir. Literatür verileri incelendiğinde araştırmanın hipotezini destekleyen çalışmalar olduğu görülmektedir. Kars şehrinde üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada öğrencilerin toplumsal cinsiyet algılarını sorgulamak için verilen 'kadınların akşamları tek başına sokağa çıkması doğru değildir' önermesine erkeklerin %68'inin katıldıkları görülmüştür. 'Erkeğin evleneceği kadın bakire olmalıdır' önermesine erkek öğrencilerin ise %69,9 gibi önemli bir bölümü katıldıklarını belirtmiştir. Araştırmada toplumsal cinsiyetle ilgili sorularan önermelerden 'Aile mirasından sadece erkek çocuklar yararlanmalıdır' maddesi dışındaki tüm maddelerde erkek öğrencilerin daha geleneksel cevaplar verdikleri görülmüştür (16). Kırıkkale'de ve Nevşehir'de yapılan iki ayrı çalışmada üniversite öğrencilerin geleneksel cinsiyet rolleri tutumuna sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Öngen ve Aytaç'ın (2013) üniversite öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmada, kentte doğmuş katılımcıların kırsalda doğmuş katılımcılara oranla daha eşitlikçi cinsiyet rollerine sahip oldukları tespit edilmiştir (26).

Yapılan bu çalışmada katılımcıların anne ve babaların hayatta olup olmaması ile toplumsal cinsiyet rolleri algıları arasında anlamlı bir ilişki beklenmiştir. Ancak katılımcıların büyük çoğunluğunun ailelerinin hayatta olması sebebi ile herhangi bir sonuç tespit edilememiştir. Çalışmanın bir diğer hipotezi katılımcıların anne ve babalarının boşanmış olup olmadıkları ile toplumsal cinsiyet rolleri algıları arasında anlamlı bir ilişki beklenmemesiydi. Ancak katılımcıların büyük çoğunluğunun iki ebeveyni ile birlikte yaşamaması sebebi ile bu araştırma grubunda herhangi bir sonuca erişilememiştir (26).

Literatür verilerine bakıldığında Burt ve Scott'un (2002) lise öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin yapmış oldukları çalışmada anne ve babaları ile beraber yaşayan öğrencilerin daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerini benimzedikleri görülmektedir (27).

Literatürde geniş ailede yetişmekte olan çocukların daha geleneksel cinsiyet rollerini benimsemiş olduğu çalışmalar mevcuttur. Geniş ailelerde kadınlar, çok çocuk doğurma ve ev işleriyle ilgili tüm sorumluluğu üzerine alma davranışlarını fazlaca özümzediklerinden çocuklar

ebeveynlerinden geleneksel rolleri öğrenmektedirler (9).

Bu çalışmada, katılımcıların kardeş bilgileri alınmadığından değerlendirme sürecine dahil edilmemiştir. Literatürde bazı araştırmalarda, karşı cinsten kardeşe sahip okul öncesi dönem çocukların oyun ve oyuncaklara yönelik toplumsal cinsiyet kalıplarına daha az bağlı olduğu tespit edilmiştir. Aynı şekilde karşı cinsten çocuklarla sıklıkla bir araya gelen ve farklı oyuncaklarla oyun oynama şansı elde eden çocukların daha az geleneksel kalıp yargılara dayalı etkinliklerde bulunduğu görülmüştür. Ebeveynlerin çocukları için cinsiyete özgü oyuncaklar tercih etmesi, ebeveynlerin geleneksel tutumlarını çocuklarına aktardıklarını göstermektedir (28).

Toplumsal cinsiyet rolleri algısı, bir toplumun yapısını ve kültürel özelliklerini yansıtır (29). Pakistan’da yapılan bir araştırmada, seküler müslümanların tutucu müslümanlara göre daha eşitlikçi rollere sahip olduğu ve genç erkeklerin kadınlara göre daha geleneksel rollere sahip olduğu görülmüştür. Japonya ve Çin’de üniversite öğrencileri ile yapılan iki ayrı çalışmada erkek öğrencilerin daha geleneksel cinsiyet rollerini benimsedikleri gözlenmiştir. Bazı ülkelerin cinsiyet eşitliğine yönelik ciddi politikalar uyguladığı görülmektedir. Uygulanan eşitlikçi politikaların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi yaklaşımın artmasına olanak sağladığını söylemek mümkündür. Hollanda’da pek çok sivil toplum kuruluşunun, Kadın Kamu Politikası ve Özgürleştirme Politika Planının (“Beleidsplan Emancipatie”) iş bölümü, güç planlaması ve ilişkilerde kadın-erkek eşitliğini öngören çalışmalarda bulunması ve kadınların politikaya aktif katılım sağlaması için maddi fon oluşturması bu politikalara örnek olabilecek niteliktedir (30). Ancak bunca çalışmaya rağmen kadının aleyhine sonuçlanan akademik çalışmalara da sıklıkla rastlamak mümkündür. Toplumsal cinsiyet eşitliği mevzuatında ‘her alanda eşit muamele’ anlayışına sadık Hollanda’da Endendijk ve arkadaşları tarafından 2017 yılında yayınlanan bir araştırmada, babaların ebeveynlik görevlerinde çocuklarına karşı daha cinsiyetçi bir tutum sergiledikleri; erkek çocuklarına kız çocuklarından daha çok fiziksel kontrol müdahaleleri (tutma, yakalama, itme) uyguladıkları görülmüştür. Bu durumun erkek çocukların sosyal hayatlarında kız çocuklara oranla kendilerini daha güçlü, girişken ve baskın olduklarına inanmalarına sebep olduğu düşünülmektedir. Çalışmaya katılan çocuklar gençlik dönemlerine kadar takip edilmiş ve böylelikle sosyal öğrenme kuramı doğrultusunda erkek çocukların da kendi sosyal hayatlarında fiziksel kontrol müdahalelerine daha çok başvurdukları ve bu durumun erkek çocukların kız çocuklara oranla daha agresif davranışlar sergilemelerine neden olduğu görülmüştür (31). Spor faaliyetleri ve fiziksel aktiviteler ile cinsiyet

rolleri arasındaki ilişkiye bakıldığında; Boiche ve arkadaşlarının (2014) Fransız öğrencilerle yaptıkları bir çalışmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla spora ve fiziksel aktivitelere daha ilgili oldukları sonucuna varılmıştır. Ayrıca öğrenciler, spor aktivitelerinde erkeklerin kızlardan daha hırslı ve rekabetçi olduklarını düşündüklerini ifade etmişlerdir (32). Schmalz ve Davison (2006) ise yaptıkları çalışmada 11-13 yaş kız öğrencilerinin cinsiyet rollerine ilişkin olumsuz tutumlarının spor ve fiziksel aktivitelerde performans ve motivasyonlarının düşmesine sebebiyet verdiğini ifade etmişlerdir (33). Okullarda, daha çeşitli fiziksel etkinliklerin yapılmasının ve kız öğrencilerin spora daha çok teşvik edilmesinin cinsiyet rollerine ilişkin kalıplarının değişmesine imkân sağlayacağı düşünülmektedir (34).

Ev hayatıyla ilgili toplumsal cinsiyet rolleri algısının anne ve babalık rolü sebebiyle kadınlar ve erkekler arasında farklılık göstereceği düşünülmektedir. 2015 yılında Niğde ilinde üniversite öğrencileriyle yayınlanan bir çalışmada ‘aile reisi erkek olmalıdır’ yargısına erkeklerin %78,3 gibi önemli bir çoğunluğu katıldıklarını belirtmişlerdir. ‘Annenin dışarıda ücretli bir işte çalışması çocuğu olumsuz etkiler’ yargısına erkeklerin %66,3’ü katıldıklarını belirtmiş, kızların ise %33,7’si katıldıklarını belirtmiştir. ‘Ev işleri kadının görevidir’ maddesinde kızlar ve erkekler arasında büyük ölçüde farklılık gözükmektedir. Kızların %28,2’si katıldıklarını belirtirken erkeklerin %71,8’inin katıldıklarını belirtmesi kadın ve erkekler arasında anlamlı bir fark ortaya koymuştur. Bu sonuçla Türkiye kültüründe sıklıkla görülen geleneksel rollerin yani erkeklerin dışarıda ücretli işlerde çalışırken kadının domestik işlerle ilgilenmesinin erkekler tarafından daha çok benimsendiği söylenebilir (12).

Bununla birlikte Yücel Can (2015)’ın aynı çalışmasında, ‘erkeğin kadına gerektiğinde şiddet uygulaması normal karşılanmalıdır’ önermesine kızların sadece %20,9’u tamamen katılırken ve erkeklerin %79,1 gibi önemli bir kısmı tamamen katıldıklarını belirtmişlerdir. Kızların az bir oranla da olsa kadına yönelik şiddeti olağan görmeleri oldukça şaşırtıcı karşılanmıştır. Erkekler, kadına yönelik şiddetin sebebi sorulduğunda verilen yanıt en yüksek %14,8 oranla eğitimsizlik olmuştur. ‘Kadınlar erkeklerin yaptığı her işi yapabilir’ önermesine erkeklerin %77,6’sının, kızların ise %22,4’ünün hiç katılmıyorum demesi, erkekler açısından kadın-erkek ayrımcılığının kadınların aleyhine düşünüldüğü şeklinde yorumlanmıştır (12).

Ankara ilinde çoğunlukla seküler yapıda ve orta sınıf öğrencilerin mensubu olduğu bir ortaokulda yapılan çalışmada Türkiye’deki eğitim sisteminin eril yapıda olduğu düşüncesini savunan kadın öğretmenlerin bu duruma bireysel direniş gösterdiği saptanmıştır. Bu bağlamda kız öğrencilere, okul içerisindeki tepede popüler ve söz

sahibi erkek öğrencinin yer aldığı hiyerarşik sistemde, erkek öğrencilerden kendilerini korumaları gerektiği düşüncesi aşılanmaktadır. Bu noktada, erkek öğrenciler ise kadın öğretmenlerin kız öğrencilere pozitif ayrımcılık yaptıklarını düşünmektedirler. Araştırma içerisinde hem kız ve hem erkek öğrencilere yöneltilen soruda erkek öğrencilerin popüler oluşu ‘güçlü olmak’ şeklinde cevaplandırılmıştır (35).

Türkiye’de bir araştırma hastanesinde araştırma görevlileriyle yapılan bir çalışmada, katılımcıların ağırlıklı olarak eşitlikçi cinsiyet rolleri tutumunu benimsedikleri görülmüştür. Çalışma ve evlilik yaşamında kişilerin her türlü olanaktan cinsiyetten bağımsız şekilde faydalanması gerektiği düşüncesi ön plandadır. Bu sonuçların, araştırmanın öğrenim düzeyi yüksek bireylerle yapılması ile ilişkili olduğu düşünülmektedir (36). Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin çağdaş bakış açısı kazanılmasının eğitim düzeyinin artması ile mümkün olacağı düşünülmektedir (22).

Yapılan bu çalışmada katılımcıların yaşının artması ile eşitlikçi rolleri benimsemeleri arasında paralellik bulunmaktadır. Ancak literatüre bakıldığında yaş değişkeni ile cinsiyet rolleri arasında negatif ilişki olduğunu gösteren çalışmalar görülmektedir. Bireylerin toplumsallaşma sürecinde çocukluktan yetişkinliğe geçerken kendilerine yöneltilen cinsiyet rollerini daha çok benimseyecekleri düşünülmektedir (2). Literatürdeki bazı çalışmalarda cinsiyet rollerinin nasıl ve ne zaman oluşmaya başladığı ile ilgili açıklamalar bulunmaktadır (37,38). Çocuklar 3 yaştan itibaren cinsiyet rollerine ilişkin davranışları sergilemeye başlarlar ve cinsiyetlerine uygun gördükleri aktiviteler ile ilgilenirler. Diğer inançlar gibi, cinsiyet rolleri tutumları da hayat boyu devam eder ancak zaman içerisinde değişiklik de gösterebilir (38).

ABD’de bir metropolde yapılan çalışmada (39), yaş ortalaması 12 olan ergenlerin ataerkil normlar, duygusal dayanıklılık/sağlamlık ve fiziksel güçlülük şeklinde tanımlanan ‘geleneksel

maskülenlik’ seviyeleri incelenmiştir. Beklenen sonuca paralel olarak erkeklerin, kızlara oranla daha ‘geleneksel maskülenlik’ davranışları sergiledikleri görülmüştür. Araştırmada kızların erkeklerle ilgili ‘geleneksel maskülenlik’ davranışlarını sergilemeleri gerektiği düşüncesi dikkat çeken noktalardan biridir. Ergenlik çağının ilk yıllarında dahi bireylerin, kadınlardan ve erkeklerden cinsiyete bağlı beklentiler oluşturması, cinsiyet rollerinin çok erken yaşlarda ortaya çıktığının ispatı şeklinde düşünülebilir.

Sözel, fiziksel saldırganlık davranışlarının ve öfke duygusunun erkeklerde daha sık görüldüğünü öne süren araştırmalar mevcuttur (5, 31). Bunun yanı sıra bu durumu çelişkili kılan, erkeklerin fiziksel saldırganlıkta kızlardan yüksek puan aldıkları ancak sözel saldırganlıkta ve öfkede, kız ve erkekler arasında bir fark olmadığını öne süren çalışmalar bulunmaktadır (40, 41). Bu durum kızların da erkekler kadar öfkelenabildiklerine ancak sosyal ve toplumsal kurallar gereği bunu davranışa dönüştürmediklerine bağlanmıştır (42).

Sonuç olarak bu çalışmada, toplumsal cinsiyet algısının sosyodemografik özelliklere göre değişkenlik gösterdiği saptanmıştır. Çalışmanın sonuçları, toplumsal cinsiyet rollerinin çocukluktan itibaren öğrenilmeye başladığıyla ilgili literatürdeki birçok çalışmayla paralellik göstermektedir. Bu bulgudan hareketle, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin önlenmesi adına, okullarda öğrencilere cinsiyet eşitliği ile ilgili derslerin zorunlu hale getirilmesi önerilebilir. Bununla beraber, müfredat konularının toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayacak şekilde düzenlenmesi ve çocukluktan yetişkinliğe geçişte bireylerin değer yargılarının oluşumunda büyük etkisi olan öğretmenlerin/eğitmenlerin, toplumsal cinsiyet eşitliği hususunda bilinçlenmeleri adına çalışmalar yapılması önerilebilir. Bu çalışmanın örnekleminin kısıtlı olması ve yaş dağılımının homojen olmaması sebebiyle gelecekteki çalışmalarda daha geniş kapsamlı örneklem oluşturulabilir ve katılımcıların bakış açılarını etkileyen faktörler daha derinlemesine incelenebilir.

KAYNAKLAR

1. Tekeli ES. Toplumsal cinsiyet çerçevesinde kadın mağduriyeti. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü; 2011.
2. Arıcı F. Üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılar ve psikolojik iyi oluş. Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi. Ankara : Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2011.
3. Ökten Ş. Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin toplumsal cinsiyet düzeni Gender and power: The system of gender in Southeastern Anatolia; 2009.
4. Güldü Ö, Ersoy Kart M. Toplumsal cinsiyet rolleri ve siyasal tutumlar: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 2009; 64(3): 97-116.
5. Damarlı Ö. Ergenlerde toplumsal cinsiyet rolleri, bağlanma stilleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkiler. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2006.
6. Yılmaz DV, Zeyneloğlu S, Kocaöz S ve ark . Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi 2009; 6(1): 775-792.
7. Erdir F. Muğla türkülülerinde kadın ve erkek temsillerinin ve rollerinin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2016.

8. Akın A, Demirel, S. Toplumsal cinsiyet kavramı ve sağlığa etkileri. Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi Halk Sağlığı Özel Eki 2003; 25(4): 73–83.
9. Zeyneloğlu S, Terzioğlu F. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği'nin geliştirilmesi ve psikometrik özellikleri. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2011; 40: 409-20.
10. Dökmen Z. Bem Cinsiyet Rolü Envanterinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 1991; 35(1):81-9.
11. Dökmen ZY. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Kadınsılık ve Erkeklik Ölçekleri Türkçe Formunun Psikometrik Özellikleri. Kriz Dergisi 1999; (1): 27-40.
12. Can Y. Attitude of the university students, family, gender roles and violence towards the women. International Journal of Social Sciences and Education Research 2015; 1(1): 163-175.
13. Larsen KS, Long E. Attitudes toward sex-roles: Traditional or egalitarian?. Sex Roles 1988; 19(1-2): 1-12.
14. Esen E, Siyez D, Soylu Y, ve ark. Üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet algısının toplumsal cinsiyet rolü ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi//examination of gender perception of university students according to sex and sex roles. e-International Journal of Educational Research 2017; 8(1).
15. Seçgin F, Tural A. “Sınıf öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları”, e-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences 2011; 6(4): 2446-58.
16. Vefikuluçay D, Demirel S, Taşkın L ve ark. Kafkas üniversitesi son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2007; 14(2): 12–27.
17. Pınar G, Taşkın L, Eroğlu K. Başkent Üniversitesi öğrenci yurdunda kalan gençlerin toplumsal cinsiyet rol kalıplarına ilişkin tutumları. Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi 2008; 15(1): 47-57.
18. Atış F. Ebelik/hemşirelik 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2010.
19. Çetinkaya SK. Üniversite öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi. Nesne Dergisi 2013; 1(2):21-43.
20. Gümüšoğlu F. İlköğretim öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algıları. Yeditepe Üniversitesi Yayınları Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma 2004;3,:317-27.
21. Kaymak Ö. Yoksulluğun toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul :İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2011.
22. Altuntaş O, Altınova HH. Toplumsal cinsiyet algısı ile sosyoekonomik değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesi. Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic 2015;10(6): 83-100.
23. Aktaş G. Farklı sosyoekonomik ve kültürel özelliklere sahip ailelerde kız çocuklarına ilişkin aile içi kültürel tanımlamalar. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2011.
24. Öztürk S. Kadın/erkek olma süreçleri ile ilgili yaklaşımlar: İstanbul Anadolu yakasında bulunan ve farklı özelliklere sahip liselerde yapılan niteliksel çalışma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2012.
25. Öcal Yüceol SE. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ile ilişki doyumu ve romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkiler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Bilim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2016.
26. Öngen B, Aytaç S. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisi. Sosyoloji Konferansları 2013; 48 :1-18.
27. Burt K, Scott J. Parent and adolescent gender role attitudes in 1990's Great Britain, Sex Roles 2002; 46(7/8): 239-45.
28. Yağan Güder S, Güler Yıldız T. Okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarında ailenin rolü. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2014; 31(2): 424-46.
29. Özcan A. Toplumsal cinsiyet eğitiminin üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rol tutumlarına etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2012.
30. Tatlıer Baş MM. Avrupa Birliği'nde toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana plan ve politikalara yerleştirilmesi: Romanya ve Türkiye örneklerinin irdelenmesi. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü 2011.
31. Endendijk JJ, Groeneveld MG, Pol LD, et al. Gender differences in child aggression: relations with gender-differentiated parenting and parents' gender-role stereotypes. Child development 2017; 88(1): 299-316.
32. Boiche J, Chalabaev A, Sarrazin, P. Evolution of gender sport stereotypes during adolescence: A 3-wave longitudinal study. Psychology of Sport and Exercise, 2013; (15): 212–5.
33. Schmalz DL, Davison KK. Differences in physical self-concept among pre-adolescents who participate in gender-typed and cross-gendered sports. Journal of Sport Behavior 2006; 29: 335–52.
34. Xiang P, McBride RE, Lin S, et al. Students' gender stereotypes about running in schools. The Journal of Experimental Education 2017; 1:14.
35. Sayılan F, Özkazanç A. İktidar ve direniş bağlamında toplumsal cinsiyet: Bir okul etnografisi. Toplum ve Bilim Dergisi 2009;114: 51-73.

36. elik Beklevi A. Bir niversite hastanesi araştırma görevlilerinin toplumsal cinsiyet rolleri tutum leđi ve çalışma yaşamında toplumsal cinsiyet rolleri algısının değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak : Bülent Ecevit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2013.
37. Alfieri T, Ruble DN, Higgins ET. Gender stereo types during adolescence: Developmental changes and the transition to junior high school. *Developmental Psychology* 1996;32: 1129–37.
38. Martin CL, Wood CH, Little JK. The development of gender stereotype components. *Child Development*, 1990; 61: 1891–1904.
39. Rogers AA, Updegraff KA, Santos CE, et all. Masculinity and school adjustment in middle school. *Psychology of Men & Masculinity* 2016;18(1):50.
40. Campano JP, Munakata T. Anger and aggression among Filipino students. *Adolescence* 2004; 39(156): 757.
41. Boman P. Gender differences in schoolanger. *International Education Journal* 2003; 4(2): 71-7.
42. ney BM. Ergenlik dnemi obezitesinde ruhsal iřleyiřin değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2014.